

О.Є. Кузьмін (Національний університет «Львівська політехніка», Україна)

О.В. Пирог (Національний університет «Львівська політехніка», Україна)

ИНТЕГРАЛЬНИЙ МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ СТАБІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті наведено інтегральний метод оцінювання стабільності розвитку національного господарства в умовах постіндустріального суспільства. Метод базується на критерії стабільності, який має вигляд коефіцієнта варіації. Оцінювання стабільності розвитку національного господарства проведено на прикладі України та її регіонів за 2000–2011 роки.

Ключові слова: національне господарство, розвиток, інтегральний метод, оцінювання, стабільність, постіндустріальне суспільство.

Форм. 10. Табл. 2. Рис. 3. Літ. 24.

О.Е. Кузьмин (Национальный университет «Львовская политехника», Украина)

О.В. Пирог (Национальный университет «Львовская политехника», Украина)

ИНТЕГРАЛЬНЫЙ МЕТОД ОЦЕНИВАНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА В УСЛОВИЯХ ПОСТИНДУСТРИАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА

В статье приведен интегральный метод оценки стабильности развития национального хозяйства в условиях постиндустриального общества. Метод базируется на критерии стабильности, который имеет вид коэффициента вариации. Оценка стабильности развития национального хозяйства проведена на примере Украины и ее регионов за 2000–2011 годы.

Ключевые слова: национальное хозяйство, развитие, интегральный метод, оценка, стабильность, постиндустриальное общество.

О.Е. Kyzmin (National University "Lviv Polytechnics", Ukraine)

О.В. Pyrog (National University "Lviv Polytechnics", Ukraine)

THE INTEGRAL METHOD TO ESTIMATE THE STABLE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMY UNDER THE CONDITIONS OF POSTINDUSTRIAL SOCIETY

The article presents the integral method to assess the stable development of the national economy under the conditions of the post-industrial society. The method is based on the criteria of stability, which can be presented as the variation coefficient. The evaluation of the development stability for the national economy is carried out taking Ukraine and its regions in the time period of 2000–2011 as a study case.

Keywords: national economy; development; integral method; evaluation; stability; post-industrial society.

Постановка проблеми. Розвиток національних економік країн – світових лідерів відбувається відповідно до теорії постіндустріального суспільства, яка передбачає безперервну конвертацію сучасних досягнень науки і техніки в новітні технології, конкурентоспроможні товари і послуги, у результаті чого відбувається перехід на якісно новий рівень розвитку національного господарства.

У контексті формування постіндустріального суспільства та глобалізації світової економіки особливо актуалізуються дослідження теоретично-мето-

дичних засад формування й управління стабільним функціонуванням національного господарства. Розвиток національного господарства за умов постіндустріального суспільства обумовлює необхідність розробки й реалізації власної стратегії, орієнтованої на забезпечення стабільного розвитку, збереження як наявного економічного потенціалу, так і створення передумов для високотехнологічних виробництв нового технологічного укладу, що супроводжується глибокими змінами у виробництві й суспільно-виробничих відносинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні положення теорії постіндустріального суспільства сформував Д. Белл [23]. Найбільш вагомим внеском у дослідженні питань постіндустріального суспільства та розвитку національного господарства можна вважати праці таких зарубіжних і вітчизняних вчених: П. Дракера [24], Р. Коуза [9], Е. Тоффлера [18], Й. Шумпетера [22], С.О. Глазьева [5], В.Л. Іноземцева [8], Е.І. Лаврова [10], П.І. Гайдучького [2], В.М. Гейця [7], Ю.В. Генералова [3], З.В. Герасимчук [4], Л.Г. Мельника [11], Т.О. Савостенко [6], Л.І. Федулової [17], А.А. Чухна [20] та інших.

Фундаментальні зрушення в теорії та практиці розвитку національного господарства в умовах постіндустріального суспільства потребують створення цілісного, якісно нового підходу до оцінки стабільності розвитку національного господарства.

Невирішені частини проблеми. В економічній літературі існує безліч методик, за якими оцінюється сталий розвиток та економічне зростання країни. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень за даною проблемою, залишається невирішеним питання оцінки стабільного розвитку національного господарства в контексті постіндустріального суспільства.

Метою дослідження є обґрунтування інтегрального методу оцінювання розвитку стабільності національного господарства в умовах постіндустріального суспільства.

Основні результати дослідження. Сталий розвиток економічної системи супроводжується стабільністю середовища комплексу чи галузі. При цьому, Т.О. Савостенко [6, 37] пов'язує сталий розвиток із прогресивністю і стабільністю: якщо немає сталого розвитку, це свідчить про розбалансованість системи, ненадійність зв'язків та елементів, що її складають, відсутність резервних можливостей у критичному стані, за необхідності протидії загрозам, її адаптації до змінних внутрішніх і зовнішніх умов.

Поняття «стабільність розвитку національного господарства» виступає як найбільш загальна характеристика стану економічної системи й широко застосовується для аналізу макrorівня і стану економіки країни загалом. Так, М.М. Шпак трактує «стабільність» як «міцність і надійність цілісної системи, її зв'язків та спроможність навіть у разі зміни внутрішніх і зовнішніх умов ефективно адаптовуватись та підтримувати заданий рівень основних параметрів» [21].

За сучасних умов постіндустріального суспільства визначальними для стабільного розвитку національного господарства країни є економічні, фінансові (особливо, інноваційно-інвестиційні), соціальні та інституціональні чинники:

1 група – економічні чинники, які знаходяться поза впливом людської економічної діяльності, є невід'ємною складовою процесу функціонування ринкової економіки;

2 група – чинники державного управління національним господарством, які відіграють неабияку роль в управлінні та стимулюванні економічного зростання, адже визначають основні напрями розвитку економіки. Підґрунтям цих чинників є якісна законодавча база. Негативним є досвід України у розробленні стабільних законодавчих і нормативно-правових актів;

3 група – інноваційно-інвестиційні чинники, до яких належать інноваційно-інвестиційна політика та рівень розвитку науки й освіти, що полягає у всебічному стимулюванні інвестиційної діяльності та сприянні інноваційним процесам з боку держави через преміювання наукових досліджень і створення сприятливих умов для їх проведення, адже здобутки науково-технічного прогресу дадуть змогу перемістити добробут населення та розвиток національного господарства на якісно новий рівень. Слід зазначити, що аналізування літературних джерел дає підстави стверджувати, що деякі вчені [19] розглядають стабільність як один із основних чинників, який впливає на активізацію інвестиційних можливостей економіки держави;

4 група – соціальні чинники, які формуються у соціальній політиці, забезпечують економічне зростання шляхом упровадження програм соціального захисту населення, підтримки належного рівня зайнятості, пенсійного забезпечення, надання соціальної допомоги різним верствам населення тощо.

Для оцінювання стабільності розвитку національного господарства по країні в цілому та регіонів зокрема в умовах постіндустріального суспільства був розроблений інтегральний метод. На відміну від уже існуючих, даний метод базується на критерії стабільності, що має вигляд коефіцієнта варіації. Слід зазначити, що саме закладений в основу інтегрального методу коефіцієнт варіації в повній мірі відображає основну характеристику стабільності – частоту прояву певного явища.

Відповідно, оцінювання рівня стабільності розвитку національного господарства за розробленою методикою дозволяє визначити стан і тенденції розвитку, встановити «стрибки» й асиметричність розвитку економіки країни. Також оцінювання стабільності розвитку національного господарства країни є основою для визначення пріоритетних напрямів розвитку та прийняття управлінських рішень на макрорівні. Застосування методики на макро- та мезорівнях дозволяє визначити відповідність (або невідповідність) розвитку національного господарства загальнодержавним критеріям, виявити сильні та слабкі сторони в державному управлінні економікою й встановити специфічні особливості регіонального рівня.

Об'єктом оцінювання виступає національне господарство країни в цілому та у розрізі регіонів. Загальна схема оцінювання стабільності розвитку об'єкта дослідження складається з 4 взаємоузгоджених і логічно побудованих етапів (рис. 1).

Перший етап оцінювання стабільності розвитку національного господарства передбачає відбір та обґрунтування системи показників, що в подальшому використовуються у дослідженні країни в цілому та у розрізі регіонів.

Етап 1.	Формування системи показників для оцінювання стабільності розвитку	Кореляційно-регресійний метод, факторний метод	<i>Результати:</i> сукупність із 20 показників, агрегованих у 3 напрями
Етап 2.	Формування бази даних за сукупністю показників, обраних для дослідження	Інформаційний метод	<i>Результати:</i> база статистичних даних за сформованою сукупністю показників
Етап 3.	Оцінювання стабільності розвитку національного господарства країни та регіонів	Інтегральний метод, кластерний метод (групування)	<i>Результати:</i> комплексні показники стабільності розвитку національного господарства країни та регіонів за 3 напрямками
Етап 4.	Розрахунок інтегрального показника стабільності розвитку національного господарства	Інтегральний метод	<i>Результати:</i> інтегральний показник стабільності розвитку національного господарства

Рис. 1. Послідовність оцінювання стабільності розвитку національного господарства, авторська розробка

Під час опрацювання гіпотези про сукупність показників, що впливають на стабільність розвитку національного господарства країни та регіонів була проаналізована й узагальнена спеціальна економічна література. Дослідники, які вивчають проблему соціально-економічного розвитку країни (регіонів) [1–4; 7; 10], пропонують для аналізу різні показники – як за якістю відображення соціально-економічних процесів, так і за кількістю, без обґрунтування їх введення в практику.

Так, Е.І. Лавров та Е.А. Капогузов [10, 10] всі показники оцінювання економічного зростання розподілили на 3 групи:

1) абсолютні кількісні економічні показники (показник ВВП / ВНП, показник національного багатства, показник платіжного балансу держави);

2) відносні кількісні економічні показники (рівень ВВП на душу населення, середній дохід на 1 особу, величини споживання, заощаджень та інвестицій на 1 особу);

3) якісні (галузева структура економіки, розвиток інфраструктури, політична стабільність, освітній рівень населення, рівень здоров'я населення, стан навколишнього середовища тощо).

Група вчених під керівництвом Т.О. Савостенко розробили методику оцінювання сталого розвитку регіонів [6, 11–15], яка базується на 3 індикаторах: економічному, соціальному та екологічному. При оцінюванні сталості розвитку регіонів використовуються такі показники: середньорічні темпи приросту обсягів виробництва валового регіонального продукту; виробництво валового регіонального продукту на душу населення; частка інвестицій у валовому регіональному продукті; бюджетна забезпеченість населення; коефіцієнт зносу основних фондів; частка населення з грошовими доходами, нижчими за

прожитковий мінімум; рівень природного приросту населення, осіб на 1000 населення, техногенне навантаження території.

Як базова сукупність соціально-економічних показників розвитку регіонів України для дослідження був обраний перелік, закріплений Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для визначення територій депресивними» [1]: валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу, обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції на одну особу, середньомісячна заробітні плата одного найманого працівника, структура зайнятого населення за видами економічної діяльності, рівень зареєстрованого безробіття, коефіцієнт природного приросту (скорочення) населення. Даним документом закріплено, що структура зайнятості населення є пріоритетним показником при оцінюванні соціально-економічного розвитку регіонів країни та вимірником при класифікації регіонів на визначені групи (промислові та сільськогосподарські).

За результатами дослідження публікацій і власного моніторингу показників розвитку національного господарства було сформовано сукупність із 29 показників по країні в цілому та у розрізі регіонів: валовий внутрішній продукт (для України) та валовий регіональний продукт (для регіонів) (X_1), обсяги промислового виробництва (X_2), обсяги сільськогосподарського виробництва (X_3), обсяги прямих іноземних інвестицій (X_4), обсяги інвестицій в основний капітал (X_5), фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (X_6), рентабельність операційної діяльності (X_7), кількість суб'єктів ЄДПОУ (X_8), питома вага збиткових підприємств (X_9), кількість малих підприємств на 10 тис. населення (X_{10}), дебіторська заборгованість підприємств (X_{11}), кредиторська заборгованість підприємств (X_{12}), середньорічна вартість основних фондів (X_{13}), ступінь зносу основних засобів (X_{14}), середньорічна вартість оборотних коштів (X_{15}), сальдо зовнішньої торгівлі (X_{16}), коефіцієнт покриття експортом імпорту (X_{17}), кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (X_{18}), індекс споживчих цін (X_{19}), доходи населення (X_{20}), витрати населення (X_{21}), середньорічна реальна заробітна плата працівників (X_{22}), зайнятість населення (X_{23}), рівень зареєстрованого безробіття населення (X_{24}), середньорічна чисельність найманих працівників (X_{25}), попит на робочу силу (X_{26}), пропозиція робочої сили (X_{27}), продуктивність праці найманих працівників (X_{28}), навантаження на одне робоче місце (X_{29}).

Здійснивши кореляційно-регресійний аналіз, що дозволив визначити взаємозв'язок між показниками в дослідженні, з усіх прийнятих до аналізу 29 показників було відокремлено 20 показників, які мають суттєвий вплив на стабільність розвитку національного господарства та регіонів. Окрім цього, обрані показники за допомогою факторного аналізу агрегувались за 3 напрямками: «економічна сфера» (1), «інвестиційна сфера» (2) та «соціальна сфера» (3) (табл. 1):

$$I_{ec} = F(X_1, X_2, X_3, X_8, X_{10}, X_{14}, X_{16}, X_{17}, X_{18}); \quad (1)$$

$$I_{ic} = g(X_4, X_5); \quad (2)$$

$$I_{cc} = f(X_{19}, X_{20}, X_{21}, X_{22}, X_{23}, X_{24}, X_{26}, X_{28}, X_{29}). \quad (3)$$

Інтегральний показник стабільності розвитку національного господарства має наступний вигляд:

$$CP_{кр} = j(I_{ec}, I_{ic}, I_{cc}). \quad (4)$$

Таблиця 1. Сукупність показників для оцінювання стабільності розвитку національного господарства

№	Назва показника	Позначення	Одиниця виміру
І. Економічна сфера			
1.	Валовий регіональний продукт	X_1	млн. грн.
2.	Обсяги промислового виробництва	X_2	%
3.	Обсяги сільськогосподарського виробництва	X_3	%
4.	Кількість суб'єктів ЄДПОУ	X_8	тис. од.
5.	Кількість малих підприємств на 10 тис. населення	X_{10}	од. на 10 тис. осіб
6.	Ступінь зносу основних засобів	X_{14}	%
7.	Сальдо зовнішньої торгівлі	X_{16}	млн. дол. США
8.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	X_{17}	-
9.	Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації	X_{18}	од.
ІІ. Інвестиційна сфера			
10.	Обсяги прямих іноземних інвестицій	X_4	млн. дол. США
11.	Обсяги інвестицій в основний капітал	X_5	млн. грн.
ІІІ. Соціальна сфера			
12.	Індекс споживчих цін	X_{19}	%
13.	Доходи населення	X_{20}	млн. грн.
14.	Витрати населення	X_{21}	млн. грн.
15.	Середньорічна реальна заробітна плата працівників	X_{22}	грн.
16.	Зайнятість населення	X_{23}	тис. осіб
17.	Рівень зареєстрованого безробіття населення	X_{24}	%
18.	Попит на робочу силу	X_{26}	тис. осіб
19.	Продуктивність праці найманих працівників	X_{28}	грн. на 1 зайнятого
20.	Навантаження на одне робоче місце	X_{29}	осіб

Необхідно відзначити, що сукупність показників стабільного розвитку національного господарства за економічною, інвестиційною та соціальною сферами знаходяться у тісному взаємозв'язку. Але за динамікою впливу на розвиток національного господарства показники є як односпрямованими, так і протиспрямованими за вектором змін.

Запропонована система показників розвитку національного господарства та за регіонами дає можливість об'єктивно і в повній мірі оцінити її якість у параметрах економічного, інвестиційного та соціального розвитку й таким чином забезпечити умови для прийняття обґрунтованих рішень щодо формування стратегій розвитку країни в майбутньому.

Другий етап оцінювання передбачає формування бази даних за обраними показниками на підставі офіційної статистичної інформації.

Оцінювання стабільності розвитку національного господарства та господарства кожного регіону проводиться за кожним показником. Сформувавши систему показників розвитку національного господарства (регіонів), можна провадити їх оцінювання (Φ_j), використовуючи таку формулу:

$$\Phi_{jr} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{X})^2}}{\frac{m}{\bar{X}}}, \quad (5)$$

де X_i – досліджуваний показник i -му періоді; \bar{X} – середнє значення досліджуваного показника за період дослідження; i – період дослідження, роки ($i = 2000, \dots, 2010$); j – кількість показників ($j = 1, \dots, 20$); r – кількість регіонів, у тому числі Автономна Республіка Крим, міста Київ і Севастополь ($r = 1, \dots, 27$); m – кількість періодів дослідження.

У результаті оцінювання показників розвитку національного господарства та регіонів, використовуючи формулу (5), отримано матрицю показників (Φ_{jr}) за кожним вихідним показником дослідження (j) та за кожним регіоном (r) України.

На третьому етапі оцінювання стабільності розвитку національного господарства та регіонів формуємо комплексні показники розвитку кожного регіону (CP_r) за окресленими напрямками (економічним – I_{ec} , інвестиційним – I_{ic} , соціальним – I_{cc}).

Інтегральні показники розвитку національного господарства за економічною (I_{ec}), інвестиційною (I_{ic}) та соціальною (I_{cc}) сферами розраховуються за формулами (6–8):

$$I_{ec} = \sqrt[j]{\Phi_1 \times \Phi_2 \times \Phi_3 \times \Phi_8 \times \Phi_{10} \times \Phi_{14} \times \Phi_{16} \times \Phi_{17} \times \Phi_{18}}; \quad (6)$$

$$I_{ic} = \sqrt[j]{\Phi_4 \times \Phi_5}; \quad (7)$$

$$I_{cc} = \sqrt[j]{\Phi_{19} \times \Phi_{20} \times \Phi_{21} \times \Phi_{22} \times \Phi_{23} \times \Phi_{24} \times \Phi_{26} \times \Phi_{28} \times \Phi_{29}}; \quad (8)$$

де Φ_j – загальний показник розвитку за j -им показником дослідження; j – кількість показників ($j = 1, \dots, 20$).

Комплексний показник стабільності розвитку господарство регіону (CP_r) розраховується за формулою:

$$CP_r = \sqrt[3]{I_{ec} \times I_{ic} \times I_{cc}}, \quad (9)$$

де r – кількість регіонів, у тому числі Автономна Республіка Крим, міста Київ і Севастополь ($r = 1, \dots, 27$).

Четвертий етап оцінювання стабільності розвитку національного господарства передбачає формування інтегрального показника країни ($CP_{кр}$). Можна стверджувати, що інтегральний показник розвитку національного господарства визначається комплексними показниками розвитку регіонів за реальним, фінансовим і соціальним секторами. Розрахунок інтегрального показника стабільності розвитку національного господарства здійснюється за формулою:

$$CP_{кр} = \sqrt[3]{CP_1 \times CP_2 \times \dots \times CP_{27}}, \quad (10)$$

де CP_r – комплексний показник розвитку господарства r -го регіону; r – кількість регіонів, у тому числі Автономна Республіка Крим, міста Київ і Севастополь ($r = 1, \dots, 27$).

У результаті розрахунків отримано інтегральні показники стабільності розвитку національного господарства країни та регіонів, які знаходяться у межах від 0 до 1. Рівні цих показників можна поділити на 4 групи:

- 1-ша група, до якої входить показник стабільності розвитку в межах $0 \leq CP_{кр}(CP_r) < 0,25$, що характеризується високою стабільністю розвитку як в економічній, так в інвестиційній та соціальній сферах;

- 2-га група, до якої входить показник стабільності розвитку в межах $0,25 \leq CP_{кр}(CP_r) < 0,5$, що характеризується середнім рівнем стабільності розвитку за 3 сферами;

- 3-тя група, до якої входить показник стабільності розвитку в межах $0,5 \leq CP_{кр}(CP_r) < 0,75$, що характеризується нестабільним розвитком;

- 4-та група, до якої входить показник розвитку в межах $0,75 \leq CP_{кр}(CP_r) < 1$, – об'єкт дослідження характеризується хаотичним розвитком в економічній, інвестиційній і соціальній сферах.

Високий рівень стабільності розвитку національного господарства отримується на основі ефективного державного управління за оптимальних економічних, інвестиційних та соціальних умов розвитку.

Оцінювання стабільності розвитку національного господарства країни та регіонів за запропонованим інтегральним методом було проведено за період 2000–2011 рр., використовуючи статистичні дані України [12–16]. Результати дослідження по країні в цілому та регіонах, розподілені за рівнем стабільності, наведено у табл. 2.

Результати проведених розрахунків дають змогу визначити, в яких сферах управління розвитком національного господарства за визначеними напрямками наявні або відсутні тенденції стабільності у країні в цілому та регіонах зокрема. Так, протягом 2000–2011 рр. в економічній та інвестиційній сферах відсутні тенденції стабільності розвитку національного господарства як у країні в цілому, так і в усіх регіонах за такими показниками: інвестиційна діяльність (інвестицій в основний капітал та прямі іноземні інвестиції) та зовнішньоекономічна діяльність (сальдо зовнішньої торгівлі). За такими показниками, як розвиток промислового й сільськогосподарського виробництва, підприємницька діяльність та інноваційна діяльність простежуються тенденції стабільності. Слід зазначити, що наявність таких тенденцій стабільності за окремими напрямками розвитку національного господарства (як по країні в цілому, так і по регіонах зокрема) пояснюється рівнем та культурою державного управління, тобто державними пріоритетами в економічному розвитку (реалізація державних програм і національних проектів).

У соціальній сфері розвитку національного господарства протягом періоду дослідження також є показники, за якими відсутні або наявні тенденції стабільності розвитку. Так, показниками, які характеризуються тенденцією стабільності, є ринок праці (зайнятість і безробіття населення, оплата праці) та споживчий ринок. До показників, для яких відсутні тенденції стабільності розвитку, належать доходи та витрати населення й продуктивність праці. Ана-

Таблиця 2. Динаміка показників стабільного розвитку національного господарства і регіонів за комплексними показниками I_{ec} , I_r та I_{cs} у 2000–2011 рр.*

Показник	Позначення	Стабільний (0,0–0,25)	Середньостабільний (0,25–0,5)	Нестабільний (0,5–0,75)	Хаотичний (0,75–1,0)	Загальна тенденція
I. Інтегральний показник розвитку економічної сфери (I_{ec})						
Валовий регіональний продукт	X_1	-	-	макс – Дніпропетровська обл. (0,690) мін – Сумська обл. (0,554)	-	Нестабільний (0,621)
Обсяги промислового виробництва	X_2	всі регіони макс – Закарпатська обл. (0,211) мін – Миколаївська обл. (0,068)	-	-	-	Стабільний (0,095)
Обсяги сільськогосподарського виробництва	X_3	24 регіони макс – Одеська обл. (0,243) мін – Волинська обл. (0,035)	1 регіон Миколаївська обл. (0,298)	-	-	Стабільний (0,093)
Кількість суб'єктів ЄДПОВ	X_5	всі регіони макс – м. Київ (0,229) мін – Івано-Франківська обл. (0,079)	-	-	-	Стабільний (0,144)
Кількість малих підприємств на 10 тис. населення	X_{10}	24 регіони макс – Миколаївська обл. (0,243) мін – Донецька обл. (0,081)	3 регіони макс – Одеська обл. (0,326) мін – м. Київ (0,259)	-	-	Стабільний (0,194)
Ступінь зносу основних засобів	X_{14}	26 регіонів макс – Вінницька обл. (0,227) мін – м. Севастополь (0,021)	1 регіон Харківська обл. (0,333)	-	-	Стабільний (0,165)
Сальдо зовнішньої торгівлі	X_{16}	-	6 регіонів макс – Вінницька обл. (0,470) мін – Запорізька обл. (0,357)	4 регіони макс – Луганська обл. (0,642) мін – Полтавська обл. (0,506)	17 регіонів макс – Чернігівська обл. (1,0) мін – Київська обл. (0,789)	Хаотичний (1,0)

Продовження табл. 2

Показник	Позначення	Стабільний (0,0-0,25)	Середньостабільний (0,25-0,5)	Нестабільний (0,5-0,75)	Хаотичний (0,75-1,0)	Загальна тенденція
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	X_{17}	14 регіонів max – Івано-Франківська обл. (0,245) min – Миколаївська обл. (0,090)	13 регіонів max – Одеська обл. (0,429) min – м. Севастополь (0,260)	-	-	Стабільний (0,119)
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації	X_{18}	3 регіони max – Харківська обл. (0,216) min – Закарпатська обл. (0,176)	22 регіони max – Миколаївська обл. (0,493) min – Київська обл. (0,278)	2 регіони max – Запорізька обл. (0,649) min – Хмельницька обл. (0,639)	-	Стабільний (0,198)
II. Інтегральний показник розвитку інвестиційної сфери (I_c)						
Обсяги прямих іноземних інвестицій	X_4	1 регіон Чернігівська обл. (0,213)	7 регіонів max – Сумська обл., Черкаська обл. (0,492) min – Кіровоградська обл. (0,353)	14 регіонів max – Донецька обл. (0,697) min – Одеська обл. (0,507)	5 регіонів max – Харківська обл. (0,880) min – Дніпропетровська обл. (0,760)	Нестабільний (0,728)
Обсяги інвестицій в основний капітал	X_5	-	1 регіон Сумська обл. (0,464)	24 регіони max – Київська обл. (0,745) min – Миколаївська обл. (0,530)	2 регіони max – Автономна Республіка Крим (0,830) min – Чернівецька обл. (0,784)	Нестабільний (0,610)
III. Інтегральний показник розвитку соціальної сфери (I_{sc})						
Індекс споживчих цін	X_{19}	всі регіони max – Харківська обл. (0,074) min – Закарпатська обл. (0,046)	-	-	-	Стабільний (0,066)
Доходи населення	X_{20}	-	-	26 регіонів max – м. Севастополь (0,740) min – Чернігівська обл. (0,677)	1 регіон м. Київ (0,760)	Нестабільний (0,704)

Закінчення табл. 2

Показник	Позначення	Стабільний (0,0–0,25)	Середньостабільний (0,25–0,5)	Нестабільний (0,5–0,75)	Хаотичний (0,75–1,0)	Загальна тенденція
Витрати населення	X_{21}	-	-	всі регіони макс – Івано-Франківська обл. (0,720) мін – Кіровоградська обл. (0,637)	-	Нестабільний (0,668)
Середньорічна реальна заробітна плата населення	X_{22}	-	всі регіони макс – Тернопільська обл. (0,456) мін – Запорізька обл. (0,308)	-	-	Середньостабільний (0,371)
Зайнятість населення	X_{23}	всі регіони макс – м. Севастополь (0,175) мін – Одеська обл. (0,013)	-	-	-	Стабільний (0,014)
Рівень зареєстрованого безробіття населення	X_{24}	11 регіонів макс – Чернігівська обл. (0,242) мін – м. Севастополь (0,150)	16 регіонів макс – Київська обл. (0,480) мін – Сумська обл. (0,280)	-	-	Середньостабільний (0,265)
Політ на робочу силу	X_{26}	-	15 регіонів макс – Волинська обл. (0,479) мін – Тернопільська обл. (0,307)	12 регіонів макс – Хмельницька обл. (0,716) мін – Вінницька обл. (0,511)	-	Середньостабільний (0,396)
Продуктивність праці працівників	X_{28}	-	-	25 регіонів макс – Харківська обл. (0,743) мін – Чернівецька обл. (0,630)	2 регіони макс – Дніпропетровська обл. (0,789) мін – Київська обл. (0,769)	Нестабільний (0,715)
Навантаження на одне робоче місце	X_{29}	-	9 регіонів макс – Луганська обл. (0,469) мін – м. Севастополь (0,255)	12 регіонів макс – Рівненська обл. (0,727) мін – Вінницька обл. (0,505)	6 регіонів макс – Житомирська обл. (0,967) мін – Закарпатська обл. (0,760)	Середньостабільний (0,405)

* сформовано за даними [12–16].

логічно до економічної сфери, такі тенденції стабільності в окремих сферах управління розвитком національного господарства (як по країні в цілому, так і по регіонах зокрема) пояснюється рівнем державного управління, тобто державними пріоритетами в соціальному розвитку й реалізацією державних програм, національних проектів.

Інтегральний показник стабільності розвитку національного господарства ($CP_{кр}$), розрахований за формулою (10), за період дослідження дорівнює 0,326, що свідчить про середьостабільний рівень розвитку національного господарства. Інтегральні показники (CP_r) стабільності розвитку регіональних господарств України, розраховані за формулою (9), знаходяться в межах 0,278 (Чернігівська обл.) – 0,438 (м. Київ) (рис. 2).

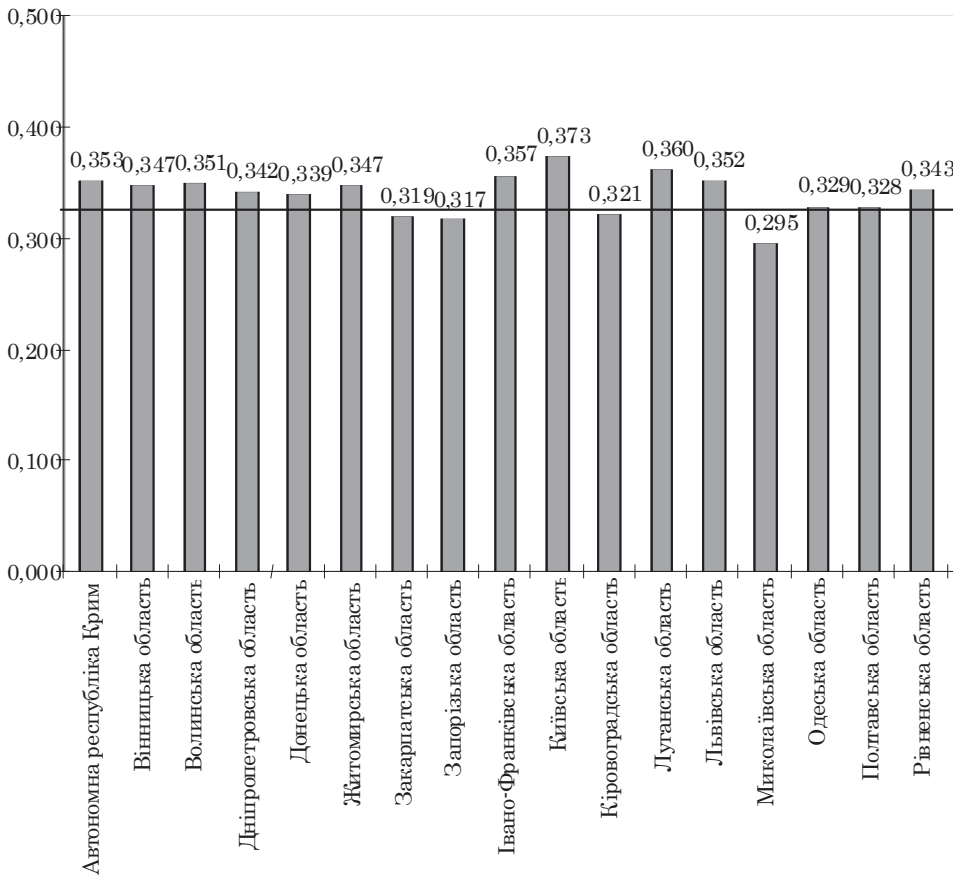

Рис. 2. Інтегральний показник стабільності розвитку національного господарства та регіонів за період 2000–2011 рр., побудовано за авторськими розрахунками даних [12–16]

За період дослідження (2000–2011 рр.) господарства всіх регіонів України мали середній рівень стабільності розвитку, що відображають комплексні показники розвитку, які знаходяться у межах $0,25 \leq CP_{кр}$ (CP_r) $< 0,5$. Найбільш стабільно за інтегральним показником розвитку національного господарства

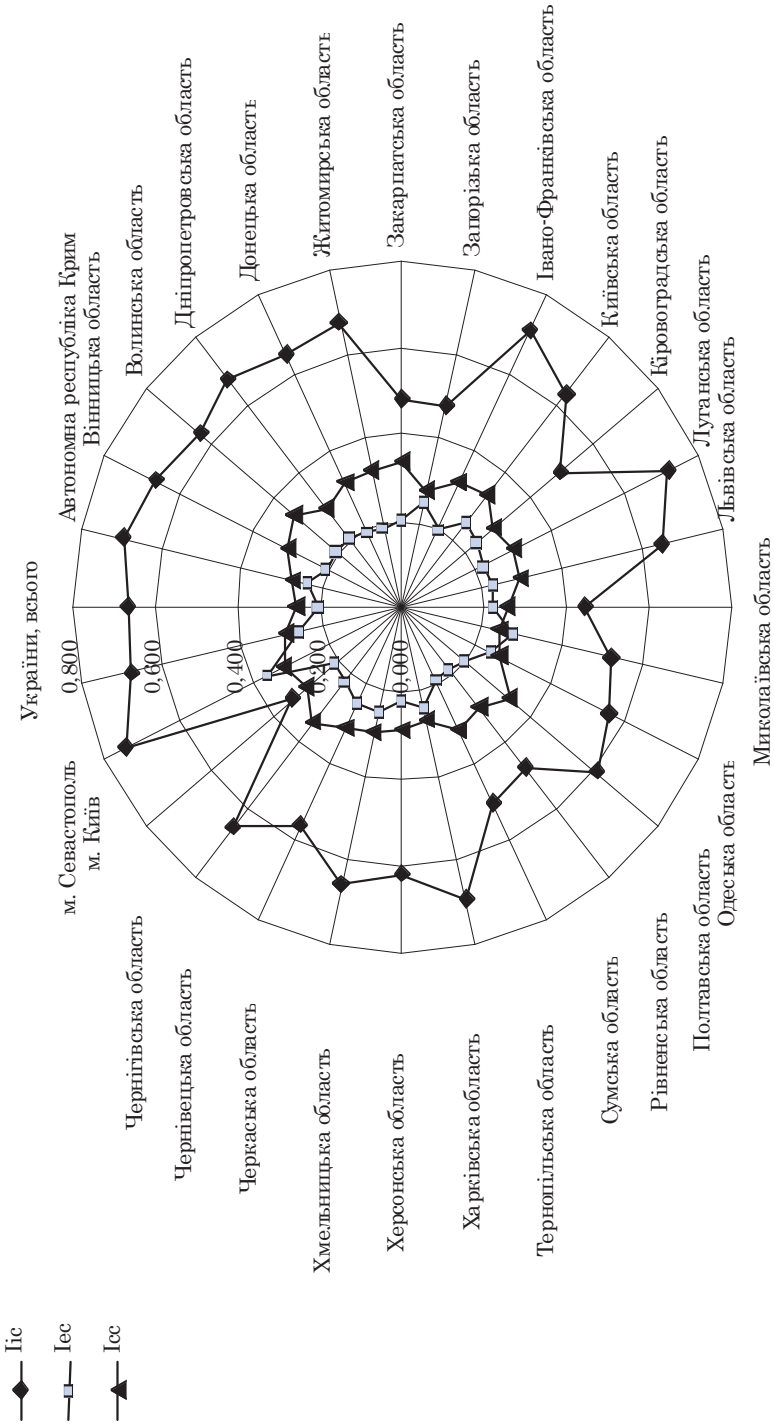

Рис. 3. Інтегральний показник стабільності розвитку національного господарства у розрізі сфер за період 2000–2011 рр., побудовано за авторськими розрахунками даних [12–16]

серед регіонів України розвиваються Чернігівська (0,278), Миколаївська (0,295) та Сумська (0,297) області, тоді як м. Київ за інтегральним показником (0,438) характеризується нестабільним рівнем розвитку з постійною зміною впливу зовнішніх чинників.

Інтегральний показник стабільності розвитку національного господарства у розрізі економічної (I_{ec}), інвестиційної (I_{ic}) та соціальної (I_{cc}) сфер регіонів України представлено на рис. 3.

Для всіх регіонів України характерна єдина тенденція стабільності розвитку: стабільний розвиток економічної сфери, середньостабільний рівень розвитку соціальної сфери та нестабільний рівень розвитку інвестиційної сфери. При цьому, особливо велика розбіжність (більше, ніж у 2 рази) у розвитку між регіонами України в інвестиційній сфері: від 0,341 (Чернігівська область) до 0,744 (м. Київ). Майже не відрізняються регіони за рівнем розвитку соціальної сфери: від 0,243 (Одеська область) до 0,346 (Чернівецька область).

Здійснивши дослідження методичних засад оцінювання стабільності розвитку національного господарства в умовах постіндустріального суспільства, можна зробити такі **ВИСНОВКИ**:

- запропонований інтегральний метод оцінювання стабільності розвитку національного господарства дозволяє кількісно оцінити стабільність розвитку об'єкта дослідження, виявити проблемні сфери в управлінні розвитком національного господарства, використовувати показники, які мають різний вимір;

- інтегральний метод оцінювання відрізняється від інших методів тим, що в основу закладено критерій стабільності (коефіцієнт варіації), який в повній мірі відображає основну його характеристику – частоту прояву певного явища;

- застосування даного методу при оцінюванні періоду 2000–2011 рр. дало змогу виявити, що національне господарство має середній рівень (0,326) стабільності розвитку. Слід відзначити, що розвиток національного господарства та господарств регіонів України за інтегральними показниками характеризується тенденціями асиметрії: нестабільність розвитку інвестиційної сфери при середньостабільному рівні розвитку соціальної сфери та стабільному рівні економічної сфери.

Виходячи з положення «стабільний розвиток економічної сфери стимулює стабільний розвиток інвестиційної діяльності», у подальшому при формуванні стратегії розвитку національного господарства в умовах постіндустріального суспільства необхідно вдосконалювати державне управління інвестиційною діяльністю для залучення як національних, так і іноземних інвестицій.

1. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для визначення територій депресивними: Постанова Кабінету Міністрів України від 2.03.2010 №235 // zakon1.rada.gov.ua.

2. *Гайдуцький П.І.* Корпоративні аспекти Стратегії економічного та соціального розвитку України до 2015 року // Формування ринкових відносин в Україні.– 2004.– №10. – С. 5–8.

3. *Генералов Ю.В.* Економічне зростання в умовах переходу до постіндустріального суспільства // Актуальні проблеми економіки.– 2006.– №11. – С. 14–21.

4. *Герасимчук З.В.* Комплексна оцінка рівня сталого розвитку регіонів України // Економіка України.– 2001.– №5. – С. 34–42.

5. *Глазьев С.Ю.* Экономическая теория технического развития. – М.: Наука, 1990. – 232 с.
6. Державна політика сталого регіонального розвитку: наук. розробка / Т.О. Савостенко, В.І. Попруга, І.Е. Польська та ін.; За заг. ред. Т.О. Савостенко. – К. НАДУ, 2008. – 40 с.
7. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М. Гейця. – К.: Інститут економічного прогнозування НАН України; Фенікс, 2003. – 1008 с.
8. *Иноземцев В.Л.* Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. – М.: Логос, 2000. – 304 с.
9. *Коуз Р.* Фирма, рынок и право: Сб. статей / Пер. с англ. Б. Пинскера; Науч. ред. Р. Капелюшников. – М.: Новое издательство, 2007. – 224 с.
10. *Лавров Е.И., Капогузов Е.А.* Экономический рост: теории и проблемы: Монография. – Омск: ОмГУ, 2006. – 214 с.
11. *Мельник Л.Г.* Економіка розвитку: Монографія. – Суми: Університетська книга, 2006. – 662 с.
12. Статистичний щорічник України за 2001 рік / Державний комітет статистики України; Відп. за вип. В.А. Головка. – К.: Техніка, 2002. – 509 с.
13. Статистичний щорічник України за 2003 рік / Державний комітет статистики України; За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2004. – 508 с.
14. Статистичний щорічник України за 2005 рік / Державний комітет статистики України; За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2006. – 570 с.
15. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державна служба статистики України; За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Август Трейд, 2011. – 560 с.
16. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України; За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Август Трейд, 2012. – 559 с.
17. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України: Монографія / За ред. Л.І. Федулової; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2011. – 655 с.
18. *Тоффлер Э.* Третья волна. – М.: АСТ, 1999. – 784 с.
19. *Чигиринець О.А.* Інвестиційна стратегія підприємств в системі стимулів активізації інвестиційних процесів в національній економіці // Іноземні інвестиції та національний капітал: парадигма взаємодії: Збірник наук. праць.– Серія: Безпека економічних трансформацій. – Вип. 15. – К.: Сатсанга, 2001. – С. 12–16.
20. *Чухно А.А.* Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К.: Логос, 2003. – 631 с.
21. *Шпак М.М.* Економічна та стратегічна стійкість аграрних підприємств: теоретичний аспект // Актуальні проблеми економіки.– 2008.– №12. – С. 113–117.
22. *Шумпетер Й.А.* Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982. – 371 с.
23. *Bell, D.* (1973). The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting. New York.
24. *Drucker, P.F.* (1993). Post-Capitalist Society. N.Y., Harper Business-Collins Publishers. 232 p.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2013.